

Συμβολισμοί και Τυπικό

[Πολιτισμός](#) / [Βυζαντινή Μουσική](#)

[Δρ. Αντώνιος Χατζόπουλος, Σχολικός Σύμβουλος Θεολόγων](#)

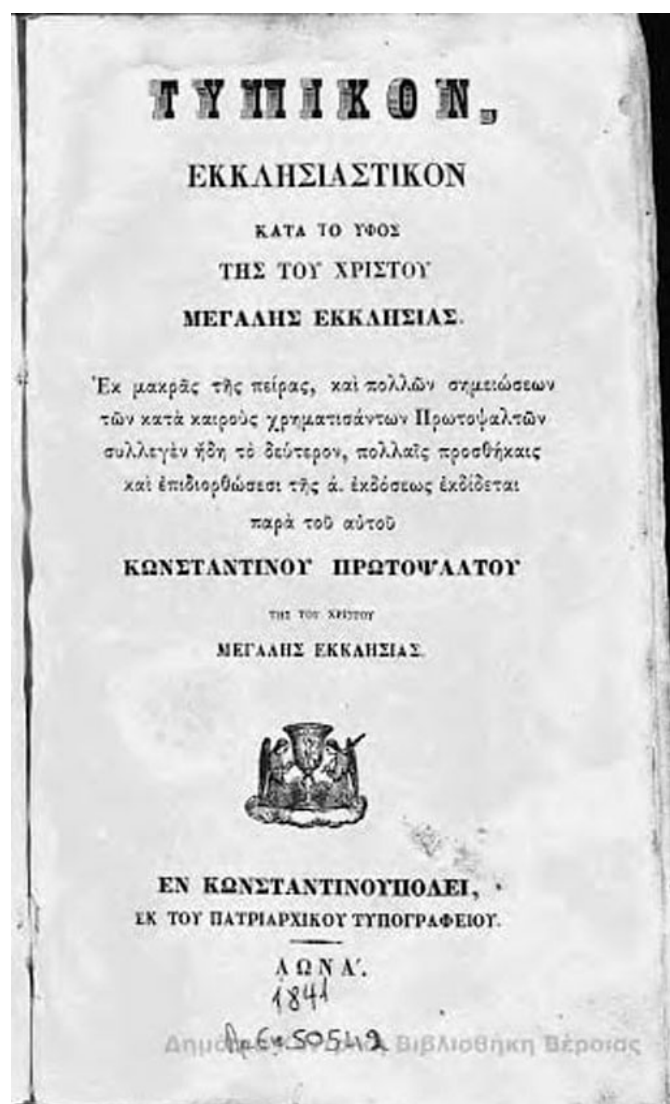
Οι πλούσιοι εκκλησιαστικοί συμβολισμοί που υπάρχουν στην υμνογραφία, στις εικόνες, στις τοιχογραφίες των Ναών, στα ιερά σκεύη και τα άμφια, αλλά και σε όλα τα τεκταινόμενα στις ιερές Ακολουθίες -όταν τελούνται ευλαβώς με βάση τις υπάρχουσες τυπικές διατάξεις - ουδόλως είναι κενός τύπος, αλλά τύποι και τρόποι που μας οδηγούν στην κατανόηση της Λατρείας. Με αφορμή το Δωδεκαήμερο που διανύουμε καταθέτω βραχέως ορισμένες σκέψεις για ορισμένα εξ αυτών. Το άγιο 12ήμερο αποτελεί μοναδικό φαινόμενο στον κύκλο του εορτολογίου, καθώς έχουμε τρεις δεσποτικές Εορτές, τα Χριστούγεννα, την Περιτομή του Χριστού και τα Θεοφάνεια.

Το νέο έτος ξεκίνησε χθες με την Δεσποτική εορτή της Περιτομής και την μνήμη του δημοφιλούς Αγίου Βασιλείου. Ο Μ.Βασίλειος είναι εκ των Αγίων που έχουν το προνόμιο να τιμώνται την ίδια ημέρα με τον Ιησού Χριστό. Ο σοφός ιερός υμνωδός ενώνει συμβολικά τις δύο εορτές και ανακράζει: «Ό τῶν ὄλων Κύριος, περιτομήν ὑπομένει, καί βροτῶν τά παιίσματα, ὡς ἀγαθός περιτέμνει δίδωσι τήν σωτηρίαν σήμερον κόσμῳ χαίρει δέ ἐν τοῖς ὑψίστοις καί ὁ τοῦ Κτίστου, Ἱεράρχης καί φωσφόρος, ὁ θεῖος μύστης Χριστοῦ Βασίλειος». Περιτέμνει ο Χριστός τα παιίσματα των θνητῶν και δίνει την σωτηρίαν, χαίρεται και για τούτο ο του Κτίστου Θεού Ἱεράρχης και μύστης του Χριστοῦ Βασίλειος. Στην υμνογραφία πολλές φορές τα άψυχα ενδύονται ψυχή ο Ἄδης βοά, η κτίσις αγάλλεται και χαίρει, οι ουρανοί επαγάλλονται, ο ήλιος και η σελήνη υμνοῦν τον Κύριο, κ.ά.

Στους ύμνους της επικειμένης εορτής των Φώτων παρατηρούμε εξαιρετικό πλούτο συμβολισμῶν. Σε έναν από αυτούς ο Ιορδάνης ποταμός μιλά και δρα ως άνθρωπος και απορεί για την τιμή που του επεφύλαξε ο Χριστός να βαπτιστεί στα νερά του. Έτσι σύμφωνα με τον υμνωδῶ (Ἰδιόμ. Α΄ Ὡρας) κατά την στιγμή της Βαπτίσεως, «αγιαζεται των υδάτων η φύσις», ο ποταμός Ιορδάνης «ρήγνυται», διασπά δηλ την συνοχή του βλέποντας τον Δεσπότη στα νερά του, «Δεσπότην ορών ρυπτόμενον», σταματά το ρεύμα δηλ την ροή των υδάτων του «των ιδίων ναμάτων επέχει το ρεύμα» και ως ζων οργανισμός θαυμάζει τα μεγαλεία του Θεού: ο υμνογράφος ερωτά τον Ιορδάνη (Δοξαστικό της Έκτης Ὡρας) για τον λόγο της αναχαίτισης των υδάτων του «Τι αναχαιτίζεις σου τα ύδατα ω Ιορδάνη; .. και ου προβαίνεις την κατά φύσιν πορείαν;» και ο ποταμός απαντά έκπληκτος καθώς ήταν συνηθισμένος να δέχεται τους απλούς ανθρώπους στις όχθες του προκειμένου να καθαρίσουν τα καθημερινά τους σκεύη: «Εξίσταμαι και φρίττω την άκραν συγκατάβασιν, ουκ είωθα τον καθαρὸν αποπλύνειν αλλά τα ρερυπωμένα σκεύη εκκαθάρειν». Τα

παραπάνω έχουν ως σκοπό να προβάλλουν τον συν-εορτασμό της φύσης και των στοιχείων της με τον πιστό, την μύηση στο μυστήριο, αλλά από την άλλη επιβεβαιώνουν το «όπου γαρ βούλεται Θεός νικάται φύσεως τάξις». (Άγ. Ιωάννης Χρυσόστομος).

Παρέρχομαι τα των λοιπών συμβολισμών καταθέτοντας περιορισμένες παρατηρήσεις για τα της τάξεως εντός του Ναού, ήτοι περί του τηρητέου τυπικού. Σαφώς ένα από τα πλέον περίπλοκα θέματα των ιερών Ακολουθιών είναι και η ορθή τήρησή του, ήτοι η τάξη σύμφωνα με την οποία τελείται η κάθε εκκλησιαστική Ακολουθία.

Ο Βυζαντινός Λειτουργικός τύπος που ακολουθούν όλες σχεδόν οι Ορθόδοξες Εκκλησίες, αλλά και το τυπικό των τελουμένων και των ψαλλομένων στους Ναούς διαμορφώθηκε κατά την διάρκεια των αιώνων βραδέως και σταδιακώς όπως είναι φυσικό. Υπέστη πολλές εναλλαγές: οι αυτοσχέδιες λατρευτικές συνήθειες και συνθέσεις έπαυσαν σταδιακά, η εκκλησιαστική γραμματεία εμπλούτισε τις ευχές και τους ύμνους, η Λατρεία προσέλαβε επιδράσεις εξωτερικές (Φουντούλης), οι

Ακολουθίες άρχισαν να γίνονται μεγαλοπρεπείς και μακροσκελείς, εγκαταλείφτηκε σταδιακά το ποιητικό είδος του Κοντακίου και επικράτησε ο Κανών, εμφανίστηκαν τα πρώτα μουσικά κείμενα που είναι τα Ευαγγελιστάρια (9ος-10ος), από τα οποία προκύπτει η από αιώνων επικρατούσα μελωδική απαγγελία του Ευαγγελίου, εφαρμόστηκαν μεγάλες λειτουργικές μεταρρυθμίσεις του Άγ. Συμεών Θεσσαλονίκης, τα άγραφα τυπικά γράφτηκαν από τις Μεγάλες Μονές, αλλά και σε πολλές περιπτώσεις παραδόθηκαν εθιμικώς.

Πολλά από αυτά διατηρήθηκαν μεν στην παράδοση και εν συνεχεία εκδόθηκαν τα δύο τυπικά (Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, 1838 και Γεωργίου Βιολάκη Πρωτοψάλτου 1888), όπου καταγράφεται η μέχρι του νυν επικρατούσα μακραίωνη τάξη. Χάρι σε αυτά διασώθηκαν και έφτασαν μέχρι στις μέρες μας αρχέγονα λατρευτικά στοιχεία, τα οποία διατηρεί η Μεγάλη Εκκλησία ως κόρη οφθαλμού. Και φυσικά χρήζουν του δέοντος σεβασμού από όλους, καθότι είναι απαύγασμα σοφίας των αιώνων και όχι προσκόλληση στο παρελθόν. Δυστυχώς εδώ και δεκαετίες γνωρίζει ημέρες δόξης, πολλαχού, η καταχρηστική ερμηνεία του «ως δόξει τω Προεστώτι».

ΤΥΠΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ

Κατὰ τὸ ὄρος τῆς τοῦ

ΧΡΙΣΤΟΥ

ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

~~Μεταφραστικὸν τῆς ἑλληνικῆς ἑκδόσεως~~
Ἐκ μακρᾶς τῆς πείρας, καὶ πολλῶν σημειώσεων τῶν κατὰ
τὰ καιροὺς χρηματισάντων Πρωτοψαλτῶν συλ-
λεγέν, καὶ ἐκδοθέν
παρὰ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ

τῆς

ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Ἐκ τῆς Τυπογραφίας τῶν Ἀδελφῶν Ἰγνυτιᾶδων
πωλῆ. 1838.

Ἐτσι παρατηροῦμε μὴ λήψη «καιροῦ» κατὰ τα καθίσματα τοῦ Ὁρθρου, χύμα

απαγγελία Ευαγγελίου με την πρόφαση της κατανοήσεώς του, μεγάλη Είσοδο και στις Προηγιασμένες, έξοδο και είσοδο διακόνων και ιερέων από την ωραία πύλη για να θυσιάσουν, πρόωρη έξοδο εκ του ιερού στις μεγάλες και μικρές εισόδους με βηματισμό τρεχάλας, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές, το ιερό Ευαγγέλιο να «αναμένει» μέχρι να τελειώσει την ψαλμωδία ο χορός, ενώ θα έπρεπε να συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Παρατηρούμε ακόμη χασμωδία στα συλλείτουργα και στις αρτοκλασίες με αμήχανες κινήσεις, μνημόνευση ζώντων και νεκρών υπό ιερέων στην ωραία Πύλη!, της Αρχιερωσύνης Υμών αντί του ορθού της Αρχιερωσύνης σου, ενώ και στον Χριστό ακόμη λέμε Σε υμνούμεν, Δι' ευχών του αγίου Αρχιεπισκόπου!!, (Αθήνα), αντί του Αγίου Δεσπότη, αντικατάσταση παραδοσιακών αργυρών εκκλησιαστικών σκευών με δήθεν χρυσά, παράλειψη της φράσης στην θεία Μετάληψη με την μνεία του ονόματος του πιστού και άλλα πολλά.

Και ολίγα για τους ψάλτες: Λανθασμένη και αυθαίρετη τοποθέτηση των αναλογίων των χορών (παρά την θέλησή τους) στο βάθος του κλίτους σαν να είναι τιμωρημένοι και ούτως αποκομμένοι από το λειτουργικό γίνεσθαι και τον σολέα, χοροστασία επάνω στα στασίδια, ουδέποτε κατέρχονται εκ του βάθρου, όπως αρμόζει και όπως προβλέπεται από το τυπικό (ανάγνωση Εξαψάλμου, Δόξα Ευλογηταρίων, Μεγαλυνάρια, τον Δεσπότην και Αρχιερέα, Καταβασίες, Ευλογημένη, Άξιον εστί, Σε υμνούμεν, Εις Άγιος, όταν ψάλλει ο αρχιερέας, κ.ά.).

Η ανάβαση και η κατάβαση των ψαλτών, εκτός από του ότι είναι σε άμεση συνάρτηση με το νόημα και τον συμβολισμό της Ακολουθίας και των ψαλλομένων, εξυπηρετείτο λίαν καλώς από τα μη περιστρεφόμενα αναλόγια, παράδοση αιώνων του Αγίου Όρους, του Πατριαρχικού Ναού και της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης. Έτσι κατά την κάθοδο εκ του βάθρου δεν χανόταν η αμφίδρομη και απαραίτητη οπτική επαφή τόσο με τους λειτουργούς όσο και με τους Κανονάρχες και τους βοηθούς, αλλά ούτε και με τα βιβλία.

Σήμερα έχουμε δυστυχώς τους «κεκρυμμένους» πίσω από τα ακαλαίσθητα συνήθως περιστρεφόμενα αναλόγια ψάλτες, χοροστατούντας και άδοντας μόνον εκ του βάθρου. Καιρός να γίνουν οι δέουσες ενέργειες επ'αγαθώ της εύσχημης και της κατά τάξιν τελέσεως των ιερών Ακολουθιών, προκειμένου να αποφεύγονται οι αυθαίρετες «μεταρρυθμιστικές» τάσεις και η κατά το δοκούν ιεουργία.

<https://bit.ly/39bQALz>